

1. За полноважноста на правни дела склучени помеѓу правни лица, во случај кога управителот на една договорна страна ги пречекорил своите овластувања, мора да се утврди и фактот дали другата договорна страна знаела или можела да знае за пречекорувањето.

Од образложението:

Ревизијата е основана.

Основано во ревизијата се укажува за сторена суштествена повреда на одредбите од парничната постапка од член 343 став 2 точка 13 од ЗПП, бидејќи пресудата има недостатоци поради кои не може да се испита, односно не содржи доволно образложени причини за решителните факти.

Имено, второстепениот суд одлучувајќи по жалбата на тужителот, прифатил дека првостепениот суд правилно и целосно ја утврдил фактичката состојба во конкретната работа, но дека погрешно го применил материјалното право кога го одбил тужбеното барање на тужителот како неосновано.

Врз основа на вака утврдената фактичка состојба, второстепениот суд во својата одлука се согласува со заклучокот на првостепениот суд дека НН кој во времето на склучување на договорот за заем со тужениот и спогодбата за обезбедување на парично побарување, склучена помеѓу тужителот и тужениот, вршејќи ја функцијата претседател на Управен одбор-генерален директор, согласно член 79, 74 став 2 точка 7 и член 75 став 1 точка 1 од Статутот на АД, немал овластување за склучување на овој вид договори. Меѓутоа, второстепениот суд оценил дека погрешно е стојалиштето на првостепениот суд при одбивањето на тужбеното барање, дека предметните правни дела не се ништовни, раководејќи се од одредбите на член 377 став 4 и член 376 став 3 од ЗТД, според кои одредби ограничувањето на овластувањето за застапување на членови на Управниот одбор немаат правно дејство према трети лица и дека немањето претходно одобрение од Надзорниот одбор не може да се истакнува спрема трети лица, од што произлегува дека третите лица не треба да трпат штети од вакви склучени правни дела.

Второстепениот суд во својата одлука, уважувајќи го тужбеното барање се раководел од одредбата содржана во член 95 став 1 од Законот за облигационите односи, согласно која договорот кој не е во согласност со Уставот, законите и добрите обичаи е ништовен, ако целта на повреденото правило не упатува на некоја друга санкција или ако со законот во определениот случај не е предвидено нешто друго. По мислење на второстепениот суд, за да настане еден договор и тој да произведува правни дејствија, потребно е да бидат исполнети претпоставките кои со закон се предвидуваат за негово настанување и полноважност, односно потребно е договарачите да ја имаат потребната деловна способност. При одлучувањето, Судот ја имал во предвид и одредбата од член 371 од Законот за трговските друштва, во која се одредува овластувањето на извршните членови и од која произлегува дека извршните членови кои го застапуваат друштвото, во водењето на работењето на друштвото и во застапувањето на истото имаат најшироки овластувања, меѓутоа тоа не значи дека истите можат да превземаат дејствија кои се надвор од рамките на дадените овластувања. Со Статутот, во конкретниот случај помеѓу другото, се уредени и односите помеѓу друштвото и

извршните членови, при што се дадени и границите на нивните овластувања. Оттука, произлегува дека дејствијата што ги превземаат извршните членови во рамките на работењето на друштвото и во застапувањето, мора да се во тие рамки, а имајќи во предвид дека НН како претседател на Управниот одбор при склучувањето на договорот за заем и спогодбата за обезбедување на парично побарување, немал овластување за склучување на овој вид договори согласно Статутот на тужителот, второстепениот суд ја преиначил првостепената пресуда врз основа на член 95 од Законот за облигационите односи, на начин што го усвоил тужбеното барање на тужителот.

По мислење на Врховниот суд на Република Македонија, во текот на редовната постапка правилно судовите заклучиле дека во моментот на склучување на предметните правни дела, лицето НН како генерален директор кај тужителот ги пречекорил своите надлежности односно истиот немал овластување за случувања на тие правни дела, кое нешто е регулирано во одредбите од член 79, 74 став 2 точка 7 и член 75 став 1 точка 1 од Статутот на тужителот. Од ова, неспорно произлегува како што заклучил и второстепениот суд дека во конкретниот случај отсуствува една од основните претпоставки кои се потребни за настанување и полноважност на правните дела, а тоа е деловната способност на страната на тужителот како договарач во конкретниот облигационен правен однос.

Меѓутоа, второстепениот суд во својата одлука, преиначувајќи ја првостепената пресуда и поништувајќи го договорот за заем и спогодбата за обезбедување на парично побарување воопшто не водел сметка за тужениот како содоговарач на тужителот во конкретниот деловен однос. Имено, со одредбата од став 2 на член 95 од Законот за облигационите односи се предвидува правната последица за еден договор чие склучување е забрането само на едната страна. Оваа одредба предвидува дека ако склучувањето на определен договор е забрането само на едната страна, договорот ќе остане во сила ако по Законот не е предвидено нешто друго за определениот случај, а страната што ја повредила законската забрана ќе ги поднесува соодветните последици. Според член 107 од Законот за облигационите односи, договарачот на чија страна е причината за рушливост му е одговорен на својот содоговарач за штетата што ја трпи поради поништувањето на договорот, ако овој не знаел, ниту морал да знае за постоењето на причината за рушливоста на договорот.

Според член 46 од Законот за облигационите односи, правно лице може да склучува договори во правниот промет во рамките на својата правна способност. Во став 2 од истиот член е предвидено дека договорот склучен спротивно на одредбата на став 1 од овој член нема правно дејство, освен ако другата страна знаела или можела да знае за пречекорувањето. Според став 3 од истиот член, совесната страна може да бара надомест на штетата што ја претрпела поради склучување на договор кој нема правно дејство.

Имајќи ги предвид напред наведените одредби, Врховниот суд на Република Македонија наоѓа дека некои факти кои се од суштествено значење за донесување на правилна и законита одлука во конкретниот случај останале неутврдени, што ја прави побиваната одлука нејасна и противречна.

Имено, второстепениот суд при одлучувањето не водел сметка за однесувањето на тужениот во конкретниот облигационен правен однос, во смисла дали истиот знаел или не знаел дека лицето НН при склучувањето на предметните правни дела, постапувајќи

како генерален директор на тужителот ја немал потребната деловна способност, односно дека истиот во случајот ги пречекорил своите овластувања. Судот требало да го утврди овој факт преку изведување на соодветни докази, имајќи ја притоа предвид долгогодишната соработка меѓу двете правни лица, како и одредбата од член 377 став 4 од Законот за трговските друштва, според која ограничувањата на овластувањата за застапувањето на членови на Управниот одбор немаат правно дејство спрема трети лица и одредбата од член 376 став 3 од Законот за трговски друштва, според која немањето претходно одобрение од Надзорниот одбор не може да се истакнува спрема трети лица. Притоа, секако треба да се цени веќе утврдениот факт дека лицето НН бил запишан како овластено лице за застапување во внатрешниот и надворешниот трговски промет без ограничување.

Поради напреднаведеното, следувахе ревизијата да се усвои, пресудата на второстепениот суд да се укине и предметот да се врати на истиот суд на повторно одлучување, а согласно член 385 став 1 од Законот за парничната постапка.

При повторното судење, второстепениот суд ќе треба да ги отстрани наведените суштествени повреди на постапката, на начин што ќе донесе јасна и разбирлива одлука подобна за испитување. Со отстранувањето на укажаните суштествени повреди, судот ќе треба правилно и целосно да ја утврди фактичката состојба со преоценка на веќе изведените докази и изведување на евентуално нови докази, при што треба да ги има во предвид укажувањата на овој суд, како и наводите истакнати во ревизијата, по што ќе може да даде јасни и образложени причини за решителните факти од кои зависи правилното одлучување по поставеното тужбено барање. Притоа, судот особено треба да одговори на прашањето дали во конкретниот случај тужениот знаел или требал да знае за пречекорувањето кое е сторено на страната на тужителот, односно дали истиот постапувал совесно и чесно во конкретниот случај, од што зависи и одлуката за ништовноста или рушливоста на предметните правни дела.

(Решение на Врховниот суд на Република Македонија Рев.бр.867/2007 од 31.10.2007 година, Збирка на судски одлуки 2004-2014, книга XI, Скопје, 2015)

2. Договорната страна виновна за склучувањето на договор спротивен на присилен пропис, не може да бара надомест на штетата што ја претрпела од извршувањето на договорните обврски, независно од вината и на другата договорна страна.

Од образложението:

Ревизијата е неоснована.

Неосновани се наводите во ревизијата дека пониските судови погрешно го примениле материјалното право кога го одбиле тужбеното барање, со оглед на утврдената фактичка состојба. Имено, врз основа на спроведената доказна постапка и изведените докази првостепениот суд утврдува дека тужителот на 6.10.1995 година се наоѓал во Б како превозник со своето товарно возило марка "МАН" и полуприколка марка "Г". Од шпедитерското претпријатие "Ш" бил упатен во претпријатието "Н" од З., од каде со претставник на тоа претпријатие, од Б. и К. товарил автоделови. Стоката била царинета во К. преку шпедитер на наведената фирма "Н", на 11.10.1995 година и во царинската

декларација како примач бил наведен тужениот, а како возач тужителот со неговиот камион и полуприколка. Царинската декларација и сметката му биле дадени на тужителот од страна на шпедитерот "Ј" од К. на 11.10.1995 година. Истиот ден шпедитерот "Б-" по барање на тужителот изготвил единствен царински документ за увоз од Србија и како пропратница до царинскиот терминал во кој како испраќач - извозник бил наведен "Н", тужениот како примач и тужителот како возач со своето превозно средство.

За истата стока тужениот сочинил фактура од 10.10.1995 година насловена на "И" трговина Г. С. на износ од 76.035,86 германски марки на која бил евидентиран тужителот како возач со неговото возило и полуприколка. Фактурата тужениот ја дал на тужителот заедно со сертификатот - уверение за движење од 13.10.1995 година за повластена трговија помеѓу Република Македонија (РМ) и Република Србија (РС), во кој како извозник бил наведен тужениот, а како примач на стоката наведената словенечка фирма. Тужениот на тужителот му ја дал и неговата декларација за тоа дека стоката ги запазува условите потребни за издавање на уверението; одобрението од Ц. С. и печат на С. на М. Оваа документација со тир карнетот тужителот ги добил од законскиот застапник на тужениот кој за таа цел дошол во неговиот дом. Посебно од страна на тужениот на тужителот не му бил посочен правецот на движење ниту граничниот премин за влез во С.

Тужителот со неговото возило и полуприколка натоварени со автоделови во Б. и К. и снабден со документација како истите да се по потекло од Р. М., тргнал за С. преку граничниот премин Д. како излезно место, па преку Б., Р. и У. влегол во Х. на граничниот премин "Т" на 17.10.1995 година каде што пријавил влез со тир карнетот што го добил од тужениот. При излегувањето од Х. на граничниот премин "Б" при царинската контрола од налепниците на некој од автоделовите било утврдено нивното потекло од СРЈ, после што против тужителот започнала царинска прекршочна постапка во текот на која било утврдено дека транспортното уверение за движење од 13.10.1995 година било лажно. Тоа не било евидентирано во С. на М. која ниту била запозната со фактурата на тужениот заради што го доставила известувањето до Мисијата за помош за санкции во Р М дека образецот бил фалсификуван, односно дека потписот на овластеното лице и печатот на комората биле лажни.

Со решение на Комисијата за царински прекршоци на Ц. во 3. од 20.10.1995 година тужителот бил огласен за виновен затоа што на 17.10.1995 година извршил превоз преку територијата на Р Х на стока со потекло од СРЈ во вкупна вредност од 76.035,86 германски марки спротивно на одредбата од член 4 од Законот за спроведување на резолуцијата на советот за безбедност на ООН во врска со санкциите против СРЈ, со што сторил царински прекршок и му била изречена парична казна во износ од 11.150 круни, или противвредност од 3.000 германски марки. Како резултат на таквиот прекршок му била одземена стоката како и теретното возило со приколката. Во образложението се утврдува дека тужителот пријавил стока по фактурата и другата пропратна документација, како стоката да била произведена во М. наменета за С. нарачател.

Тужителот ги платил трошоците на постапката и изречената парична казна, а поднел и жалба до второстепената комисија која со решение од 10.11.1995 година одбиена му е како неоснована. После тоа иницирал и управен спор пред управниот суд на Р Х но со пресуда на тој суд од 4.9.1997 година тужбата е одбиена. Товарното возило со полуприколката на тужителот биле продадени со јавно надавање на 19.2.1997 година.

Според договорот превознината на тужителот требало да му биде исплатена од примачот на стоката "И" од Г. Стоката која тужителот ја превезувал од Б. и К. по пристигнувањето во Р М воопшто не била растоварена од неговото товарно возило, тој знаел дека истата стока натоварена во С. ја превезува за С. Лично бил присутен кога стоката се натоварала во К од магацинот во неговото возило. Ваквиот превоз бил извршен во времето на економските санкции на меѓународната заедница спрема СРЈ кога бил забранет надворешно трговскиот промет со оваа земја, што значи дека не можело ниту да се увезува ниту да се извезува стока во оваа држава, ниту пак, стока со потекло од таа држава преку територијата на земјите на Меѓународната заедница.

Ваквата фактичка состојба во целост ја прифати второстепениот суд. Утврдената фактичка состојба не се оспорува ниту со ревизијата.

При така утврдената фактичка состојба и по наоѓањето на овој суд, пониските судови правилно ја примениле одредбата од член 103 и член 108 од Законот за облигационите односи (ЗОО), кога го одбиле тужбеното барање на тужителот. Основани се заклучоците на судовите дека во случајот помеѓу странките бил склучен договор за меѓународен друмски превоз на стока чиј промет бил со закон забранет, а штетата што тој од тоа ја претрпел настанала како последица на неговото учество во извршувањето на таквиот превоз. Тужителот пристапил кон таквиот превоз свесно знаејќи дека стоката ја превезува е по потекло од СРЈ, земја која била под меѓународни санкции, а ја превезува за С. како да е произведена во РМ. Истиот знаел и за фалсификуваните и лажни превозни документи што му ги дал тужениот.

Од изнесените причини неприфатливо е стојалиштето изразено во ревизијата дека правниот однос помеѓу странките бил настанат со легален договор за превоз на стока и дека превозот го отпочнал со уредни документи издадени од македонските власти а прибавени од тужениот. Штетата што тужителот ја трпи не е последица само на така склучениот договор со тужениот и неговото исто така одговорно однесување во овој договорен однос. Штетата чие надоместување тужителот го бара е последица и на неговото активно учество во таквиот договорен однос свесен за таквите евентуални последици. Според тоа неприфатливо е стојалиштето на ревизијата дека прашањето дали и колку тужителот скривил сам за настанувањето на штетата е посебно прашање, со оглед на утврдената одговорност на тужениот. Спротивно на таквото тврдење, по мислење на овој суд, под поимот договор во смисла на член 103 од ЗОО не треба да се сфати само договорот склучен помеѓу странките за превоз на стоката од М. во С. независно од стоката што се превезува, туку во целина договорниот однос во кој тужителот учествувал знаејќи дека врши превоз на стока чиј промет е забранет. Оттука, по наоѓање на овој суд, правилно е применета одредбата од член 108 од ЗОО според која договаработ кој е крив за склучување на ништовен договор не може да бара надомест на штета од другиот содоговоработ која ја претпрел како последица на дејствијата што ги презел во извршување на таквиот договорен однос, независно и од одговорноста на другиот содоговоработ. Се работи за договорен однос спротивен на присилен пропис, па таквото одлучување е во согласност и со принципот изразен во член 104 став 2 од ЗОО, според кој во таков случај судот ќе го одбие барањето на несовесната странка за враќање на она што го дала на спротивната странка, тоа е во согласност и со општиот правен принцип секој да си ги сноси последиците од своето одговорно однесување.

(Пресуда на Врховниот суд на Република Македонија, Рев.бр.255/01 од 20.02.2003 година, Збирка на судски одлуки 2001-2004, книга X, Скопје, 2006)

1. Кога купувачот е должен да му ја врати на продавачот купената недвижност поради ништовност на договорот, продавачот е должен да му исплати на купувачот износ во висина на пазарната цена на недвижноста во време на донесувањето на пресудата, заради остварување на начелото на еднаква вредност на давањата на странката во двостраните договори.

Од образложението:

Од изведените докази меѓу другото првостепениот суд утврдил, а второстепениот суд прифатил, дека во 1968 година на основа на договор за подарок склучен помеѓу тужителката и сега нејзиниот покоен татко, таа се стекнала со сопственост на спорната парцела. Во 1975 година тој дел од парцелата во катастарската евиденција е заведен како посебна катастарска парцела на име на тужителката. Парцелата целосно е национализирана уште во 1959 година но и покрај тоа што на странките им била позната оваа околност и околноста да таа како национализирана е вон промет, тие или поточно помеѓу тужителката како продавач и второтужениот како купувач на 15.07.1972 година бил склучен договор за купопродажба и реализиран меѓу нив. Парцелата до денес ја користи првотужениот во име на второтужениот бидејќи второтужениот се наоѓа во странство, на лице место таа претставува празен простор во дел засаден со градинарски култури а дел како пат.

По наоѓање на Врховниот суд на Република Македонија основани се наводите во ревизијата дека поради погрешна примена на материјалното право, нецелосно е утврдена фактичка состојба.

Во ревизијата меѓу другото ревидентот укажува дека тужителката за спорната парцела во време на спроведената купопродажба примила висок износ што тогаш изнесувал преку 50.000 ДМ а сега целта на тужителката е да плати многу помалку со што би се осиромашиле тужените при евентуално барање да се врати примената сума. Овие наводи од ревизијата на тужените укажуваат на нецелосно утврдена фактичка состојба како резултат на погрешна примена на одредбата од член 104 став 1 од Законот за облигационите односи, кој согласно член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на РМ се применува како важечки пропис. Според оваа законска одредба во случај на ништовност на договорот, секоја договорна страна е должна да и го врати на другата страна сето она што го примила по основ на таквиот договор, а ако тоа не е можно, или ако природата на она што е исполнето му се спротивставува на враќањето, ќе се даде соодветен надомест во пари, според цените во време на донесувањето на судската одлука, доколку законот не определува нешто друго. Кога веќе пониските судови при утврдената фактичка состојба, согласно член 103 од Законот за облигационите односи, прифаќаат дека цитираниот договор е ништовен и дека двете страни биле несовесни - зошто знаеле дека спорната парцела не е во промет, во смисла на укажувањата на овој суд со решението Рев. бр. 1038/92 од 12.01.1993 година, биле должни да ги поучат странките или поточно тужените за усмерување со барање на враќање на она што дале за спорната парцела на тужителката, па во рамките на тоа да се утврди и колку тоа изнесува, за да потоа може и со примена на одредбата од член 104 став 1 од цитираниот закон да се одлучи во предметот.

Од изнесените причини следуваше овој суд согласно одредбата од член 395 став 2 од ЗПП, да донесе решение како во изреката.

При повторното судење, првостепениот суд имајќи го предвид понапред изнесеното, ќе ги усмери тужените во смисла на поднесување на барање за враќање на она што дале за спорната парцела на тужителката па со изведување на дополнителни докази, по потреба и вештачење, ќе се утврди пазарната цена на земјиштето кое тужителката како продавач е должен да ја врати односно плати на второтужениот како купувач и тоа утврдена во време на донесувањето на пресудата од тој суд, на што упатува и одредбата од член 104 став 1 од Законот за облигационите односи. На ваков начин во случајов ќе се оствари начелото на еднаква вредност на давањето на странките во двостраните договори од член 15 од ЗОО, што подразбира и еднаквост односно еднаква вредност при враќање на она што странките дале, а во случај кога се утврди дека договорот е ништовен, а тие се несовесни.

(Решение на Врховниот суд на Република Македонија Рев.бр.98/ 94 од 1.03.1994 година, Збирка на судски одлуки 1990-1996, книга V, Скопје, 1997)